

NERIJUS STASIULIS

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

PASTABOS DĖL HEGELIO GAMTOS FILOSOFIJOS POSKYRIO „ŠVIESA“ VERTIMO

Remarks on the Translation of the Chapter named „Light“
from Hegel's „The Philosophy of Nature“

SUMMARY

This publication accompanies the translation of the chapter *Light* from *Physics*, the second part of G. W. F. Hegel's *The Philosophy of Nature*. It indicates the translations of the main terms employed in the chapter and names the motives for choosing them. The significance of the translator's „intuition“ for this translation is acknowledged. Concise clarifications of the main concepts are also presented. The connections among *Aufhebung*, self-consciousness and light and its importance are emphasized.

SANTRAUKA

Publikacija liečia pateikiamą G. W. F. Hegelio *Gamtos filosofijos* antrosios dalies *Fizika* poskyrio „Šviesa“ vertimą. Nurodomi pasirinktieji pagrindinių šiame skyriuje vartojamų terminų vertimai, įvardijami jų pasirinkimo motyvai. Pažymima ir vertėjo „intuicijos“ šiame vertime reikšmė. Pateikiami ir glausti pagrindinių sąvokų paaiškinimai. Pabrėžiamas jnaikos, savimonės ir šviesos sampratų susietumas ir jo svarba.

Terminą *für sich* renkamės versti ne žodžiu *sau*, bet *savaime*: taigi *Fürsichsein* yra ne būtis-sau, o būtis-savaime. Tai būtis, iš potencialios paslėpties perėjusi į aktualumo nepaslėptį. Šitaip ji sugrįžta į save ir sykiu, palikdama bendrybės iščias, įgyja savarankiško individualumo, subjektiškumo charakteristiką.

Dabar, galime pasakyti, tokia būtis egzistuoja pati *sau*. Tačiau, mūsų ausimi sprendžiant, žodis *sau* pernelyg pabrėžia šį individualumo momentą, o žodis *savaime*, reikšdamas tą patį subjektišką savarankiškumą, nurodo ir rymojimo, pirmapradiškumo, „substancialumo“ charakteristiką: juk galų gale būtis – tie-

RAKTAŽODŽIAI: Filosofinių mokslų enciklopedija, Hegelis, lietuviškas filosofijos vertimas, šviesa.

KEY WORDS: Encyclopedia of the Philosophical Sciences, Hegel, Lithuanian translation of philosophy, light.

sa, jau kaip subjektas yra sugrįžusi į savo (neišbarstyta, neišskirstyta) vienį, o subjektas, žvelgiant absoliučiai, nors ir savaimiškas, nėra tiesiog paskiras (*einzeln*), bet tūno amžinastyje. Todėl ir *Anundfürsichsein* verčiame žodžiu *būtis-savyje-ir-savaime*.

Panašiai ir dėl termino *allgemein*: jį galima būtų versti žodžiais *visuotinis* ir *bendras*, tačiau visur renkamės tik pastarąjį. *Visuotinum*as reikštų abstrahavimą nuo paskirybių ir jų peržengimą bei užmiršimą tame, kas galioja visiems, o *bendrum*as išvengia šio prievartos momento ir reiškia paskirybių visados (prieš, dabar ir po) buvimą Absoliute. Čia norime nurodyti ne tiek bendrumo ir universalumo skirtį, kiek šios skirties nebuvimą, nes apskritai atsisakome visuotinum termino ir sąvokos. Taigis Hegelio triadą *allgemein-besonder-einzeln* verčiame žodžiais *bendras-ypatingas-paskiras*.

Vakarų, taigi ir Hegelio, mąstymas yra tapatumo mąstymas. Graikai jį atvėrė žodžiu *ὁμοία*. Kalbą nusavinant sampročiui, *ὁμοία* gali tapti begaliniu skaidymu (atomizacija) arba begaliniu visuotinumu (universalizacija), tačiau iš tiesų ji – proto dalykas. Jeigu joje įnainkinamos prieštaros, tai ji sykiu atsiveria ir kaip savimonė (idealiu pavidalu), ir kaip šviesa (gamtinu pavidalu). Nors žinojimo sistema suskaidyta į dalis, ji, žinoma, mintyje turi būti sutelkta į vienį. Ar šviesa kaip „nemateriali materija“ gali pasirodyti tik iš absoliutaus žinojimo taško? O gal absoliutų žinojimą įgalina tik nesuskaidytos (gamtinės?) šviesos plūpsnis? Jeigu atkreipiamas dėmesys į Hegelio sistemos aprioriškumą, tai jį turime laikyti būtent savimonės ir

šviesos tapatumu: tik laikantis šios absoliuto šviesos ir įmanoma suprasti vokiečių filosofo mintį.

Hegelio filosofija sunkiai įkandama ir todėl, kad nors ir suteikia dėstymui loginį pavidalą, jis (kartais) leidžia kalbai varijuoti, netgi tapti idiosinkratiška, nes tik taip ji gali būti tikraja, spekuliatyviaja logika, o ne vien samprotine. Todėl verčiant tenka pasitelkti ne tik terminijos išmanymą, bet ir „intuiciją“, tikintis ją kylant iš gyvo sąlyčio su mintu aprioriškumu.

Terminą *Dasein* tinka versti, ypač šviesos aptarimo kontekste, žodžiu *esmas* (ir atitinkamai: *da ist – esti, das Daseiende – estybė*). Apskritai *Enciklopedijoje Dasein* reiškia būtis ir nieko vienį; būtis ir nieko vienis yra tapsmas, bet kaip naujo (loginio) judėjimo pradžia – *Dasein*. Šis tapsmui, radimuisi ir nykimui pajungtas, kintantis *Dasein* yra kiekvieno kažko (*Etwas*) pamatinė apibrėžtis, kokybinė riba. *Dasein* yra apibrėžta būtis, jis baigtinis. Reikia atkreipti dėmesį, jog šia prasme *esmas* turi ryšį su hėgeliškuoju Įsikūnijimo aptarimu¹. Šio termino ir vertimo reikia nesumaišyti su Hegelio ne *Dasein* reikšme vartojamu *Existenz*, kurį verčiame *egzistencija*.

Žodį *Gegensatz* verčiame ne *prieštara-vimas*, o *prieštara*: atrodo, šitaip geriau parodoma, jog šis terminas žymi ne su(si)priešinimą, o ramų (spekuliatyviai) loginį iš(si)skyrimą, santykį kaip sugrįžimo į save (į vienį) būdą.

Gamtos filosofija turi tris dalis: mechaniką, fiziką ir organinę fiziką. Pirmojoje dalyje erdvė, laikas, materija, judėjimas bei jų santykius aprašantys gamtos dėsniai kildinami iš sąvokos; ši dalis veda

prie įžvalgos, kad visą fizinę gamtą reikia mąstyti kaip kūnų, turinčių fizines charakteristikas, totalumą, kitaip tariant, kaip *qualifizierte Materie* – įkokybintąją materiją. Iš čia antroji dalis, kuri apima viską, kas susiję su kūno materialiu statusu; visa tai kildinama iš sąvokos, o pirmoji įkokybintoji materija yra būtent šviesa; manome, kad ji – tam tikras paties absoliuto tikrovės „analogas“, jo ėjimo iš paslėpties į švytėjimą, raiškumą būdas,

savo nepavydžios prigimties atvėrimas jusliniu, bet idealiu būdu; ji „pirmas, nors dar tik abstraktus raiškumas“.

Hegelio tekste sutinkamą skirtumą tarp *Bestimmung* ir *Bestimmtheit* (skirtumas čia tik žodinis, atsitiktinis, o ne prasminis) paliekame versdami atitinkamai *apibrėžimas* ir *apibrėžtis* (*bestimmen* – *apibrėžti*).

Kitas su vertimu susijusias pastabas žiūrėkite ankstesniame numeryje.

Literatūra ir nuorodos

¹ Peter C. Hogson (redaktorius ir vertėjas), nuoroda 111, p. 415: Georg W. F. Hegel, *Lectures on the Philosophy of Religion*. Volume I: *Introduction*

and the Concept of Religion. Vert. R. F. Brown, P. C. Hogson, J. M. Stewart. Oxford: Clarendon Press, 2007.